

Naplójegyzetek XIV.

Tartsunk képernyőmentes napot!

Még a hatvanas években is falun a napi pihe-nés jellemző módja volt, hogy jó időben a ház lakói kiültek a kapu melletti kispadra. Nyáron, késő délután, ha végeztek a munkával, és még nem jött haza a legelőről a tehénke, tehát volt egy kis idő még a jószág esti ellátásáig, fejésig, vacsora készítéséig. Ha ilyenkor valaki – a vasútról, az iskolából vagy a mezőről jövet – elment a ház előtt, a köszöntés nem az egyébként illendő: „Jó napot, adjon Isten!” volt.

– Kiültek? – kérdezte az arra járó.

– Kiültünk – volt rá a válasz.

– Nem esik, nem fúj – nyugtázta megértően az elhaladó.

Régebben nem a képernyőkön át, nem is ablakon keresztül nézték az emberek a világot, hanem a maguk eleven környezetében tapasztalták meg a mindig adódó közös történeteket. A családoknak egymásról többgenerációnyi ismeretük volt, nem tegnap vagy tegnapelőtt óta éltek, dolgoztak, házasodtak, kereszteltek és temettek együtt. A közös sors, a közös emlékek megerősítették vagy éppen megpecsételték a kapcsolatokat, az egymás iránti megbecsülést vagy ellenszenvet. Született is ezekből számtalan vicc, anekdota, csúfolódás, nóta, jó bemondás, akár ballada is, amelynek a lényegét esetleg csak az egy településről valók értették. A közös folklórnak az is funkciója volt, hogy a közös történetek révén mindenki mástól megkülönböztesse az összetartozókat.

De ha nem gondolják, nem őrzik az együvé tartozás tudatát, könnyen kiéleződnek az ellentétek a kisebb közösségek tagjai közt is, és egymással harcoló családok, csoportok színtere lesz a falu vagy kisváros. Ahol nem a jó szándékról, segítőkészségről, nem az egymás bajában

való osztozásról, nem a közös munkáról, életről, halálról szólnak a történetek, hanem az ellenségeskedésről, egymás megkárosításáról, ott nehezzé válik az élet, talán még nehezebbé, mint a nagyvárosok névtelen közegében.

Az elmúlt év járvány okozta új szokásrendjéhez tartozik, hogy a közös terek, a cukrászdák, kocsmák, kávézók, éttermek, mozik, színházak, de még a múzeumok, könyvtárak is bezártak, még az utcán sem lehetett szabadon elidőzni az összetalálkozóknak. Ez a helyzet különös szakítópróbát jelent minden közösség számára. 2020 első felében még gyakran elhangzott, hogy segítsünk egymásnak, az idősebbeknek, hogy próbáljuk átvenni egymástól a már elviselhetetlen terheket. Később elhalkultak ezek a jóindulatra, figyelmességre ösztönző szavak, inkább csak a fertőzésveszély elkerülését, például a maszkviselés és az oltás fontosságát hangsúlyozták a nyilvánosan megszólalók.

Pedig tudnunk kellene, hogy a járványt, de más nehézségeket, megpróbáltatásokat is csak akkor éljük valóban túl egyéneként és közösségként is, ha nem szűkül be a horizontunk, ha nem csak magunkra figyelünk, nem csak az egyéni túlélésünkkel törődünk. Ha keressük és meg is találjuk a módját emberi kapcsolataink életben tartásának. Ne tegyen minket lustává, kényelmessé, önzővé, szeretetlenné a személyes találkozások hiánya. Álljunk fel a képernyők elől, és legalább hetente egyszer tartsunk tévé és világháló nélküli napot! Ilyenkor szánjunk a megszokottnál több időt szeretteinkre, kicsikre és nagyokra, ismerősökre, szomszédokra, a távolabb élő rokonainkra is. Ha igénylik, menjünk el helyettük bevásárolni vagy a postára, kísérijük el őket egy sétára vagy valami fontos ügyüket elintézni! Legalább telefonon hívjuk fel régen látott családtagjainkat és barátainkat!

Tegnap és mai hírnökök

Egész apró kislánként még én is láttam kisbíró, aki körbejárta a községet, ha valami fontos tudnivalót kellett az ott élőknek hírül adnia. A derekán dob billegett, kezében dobverők peregtek. A dobszó messzire elhallatszott a vidék csöndjében, amelyet akkoriban még csak nagyritkán zavart meg valamely teherautó zúgása, esetleg szekérszöngés, lónyertés, kukorékolás vagy kutyaugatás. A dobpergésre kikukkantottak házukból az otthon tartózkodók, a kerítéskapukhoz gyűltek, és várták, hogy megállapodjék a kisbíró, és elmondja a tudnivalókat. A 20. század elég aggodalmassá tette az embereket az új hírekkel szemben. – Jót nem dobolnak! – ez volt az általános vélemény. Meggyűltek hát a ráncok a homlokokon ilyenkor. Pedig a kisbíró – abban az alföldi falucskában legalábbis, amelyben találkoztam vele – piros arcú, élénk tekintetű, vidám ember volt, térdig érő csizmát, fekete pricseszt és nyitott gallérú, fehér inget viselt. Elhaladtában mindenfelé köszöngetett, a kisebbeknek egy-egy kacsintással, a nagyobbaknak homlokára csúszó fekete, zergeollas kalapja megbillentésével. Valamely utcasarkon aztán megállt, nagy záródobajjal befejezte a dobolást, elővett a tarisznyájából egy félbehajtott papírt, a dobon komótosan kisímította, és harsogva olvasni kezdte a nap legfontosabb tudnivalóját.

Amikor én hallottam, épp a beszolgáltatással kapcsolatos információkat közölte, amelyeket általános felmordulás kísért, nem egy, kiskapuban könyöklő gazda mérgesen a földhöz vágta a kalapját is. Gyerek voltam, nem értettem, miért harszanak. Pedig volt rá okuk, mert a beszolgáltatás a természetbeni adózásnak egy, az 1950-es években szokásos, méltatlan és aránytalan módja volt. Nem térnék ki rá hosszabban, elég annyi, hogy ezzel készítették elő a gazdálkodóknak a beléptetését a szovjet mintájú termelőszövetkezetekbe, kolhozokba. Annyi terményt kellett ugyanis ingyenesen beszolgáltatniuk, hogy ami megmaradt, az a családok megélhetésére nem volt elég. Így akarták kikényszeríteni a kispaszti gazdálkodás feladását, a földek bevitelét a szövetkezetekbe. A hirdetményt hallva szidták a falusiak a kisbíró a foguk között:

– Jól berúgott, azért olyan vidám. Ilyen híreket józanul nem volna képe kidobolni.

A kisbírókat csakhamar felváltották a rádiókészülékek, a kisvárosokban, falvakban pedig a vezeték nélküli rádiók. Ezek a villanypóznákra szerelt mikrofonok egész nap ontották magukból az akkor divatos orosz népdalokat, szovjet katonanótákat, slágereket, kommunista csasztuskákat és a párthatározatokat meg a legújabb szabotázsokról, politikai perekéről szóló tudósításokat.

A városi lakásokba hamarabb beköltöztek a hírforrások: a rádiók, televíziók, majd később a számítógépek, de idővel megjelentek a falusi otthonokban is. És máig ott vannak. Ma már nem csak a szobákban: ott vannak a zsebekben is az újabbnál újabb ketyerék. Már nem kell kényszer ahhoz, hogy az emberek meghallgassák, sőt, csatornáról csatornára, hírportálról Facebookra ugrálva vadásszák az információkat. Kisiskolás, nagyiskolás, felnőtt, fiatal és öreg, szinte mindenki egész nap a tévén, a mobilján vagy a tabletjén csüng, és lesi, hogy hol mi az újság. Utcán, vilamoson, autóban, iskolában, otthon és vendégségben szinte mindenkinek állandóan valamilyen képernyőre mered a tekintete, vagy fűgén futnak az ujjai a klaviatúrán, mert föltétlenül meg akar találni valamilyen érdekes hírt, esetleg közölni akar valami újdonságot az ismerőseivel. Hiába, információs társadalomban élünk – mondják –, ahol mindenkinek tájékozottnak kell lennie. Ha az, ami körülötte történik, a mai embert nem is érdekli, de arról mindenképpen tudni akar, ami a távoli nagyvilágban megesik. Mindenről tudni akar, amiről a divatos hírközpontok tudósítanak: az ő szemüvegükön át látja, amit lát.

Így szervezik a hírek a mai világot.

Miért nem nézek krimet?

Ritkán nézek tévét.

Ezt a kijelentést hallva előfordul, hogy valaki cinkosan rám kacsint, és megkérdi:

- De azért néha egy-egy jó krimet megnézel?
- Azt a legkevésbé.
- És miért nem?

Miért nem szeretem a krimet, thrillert, a horrort és az ezekhez hasonló műfajokat?

Mert például a krimi esetében már a film első kockájától kezdve mindenki tudja, hogy a képen feltűnő szereplők közül valaki áldozat, másva-

laki pedig gyilkos. Csakhogy én nem szeretnék megismerkedni sem egy áldozattal, sem egy gyilkossal. Áldozattal azért nem, mert sajnálom szegényt, de nem tudok rajta segíteni, gyilkossal pedig nem csak én, senki sem szeret találkozni. A krimi pedig ez a két szereplő és a bűncselekményt leleplezni, a gyilkost elkapni igyekvő nyomozó mozgatója. Utóbbi a krimi nézőközönségét személyesíti meg, mintegy az ő felhatalmazásából nyomoz, neki kell megfejtenie a történetet, akár egy rejtvényt. Sokan ezért állítják, hogy egy jó krimi megfejtése komoly szellemi tevékenység, amelyhez logika kell, tehát akár az elménk pallérozására is használhatjuk. De én a valóságtól idegennek, hazugnak tartom ezt a szereposztást. Nem szeretem, ha gyilkosokra, áldozatokra és nyomozókra osztják az emberiséget, mert nem ezek az alapvető, a legfontosabb emberi szerepek. Ezekben a filmekben valaki mindig erőszakos módon oldja meg az életben óhatatlanul felmerülő problémákat: az anyagi javakat rablógyilkossággal vagy az örökös társ elpusztításával szerzi meg, a vetélytárs vagy a hűtlen partner megölésével áll bosszút a szerelemben, stb. Az életet kioltó erőszak életmintaként jelenik meg ezekben a filmekben, nem csupán egy „rejtvényt” kiindulópontja. Pedig az erőszak soha semmilyen helyzetben nem megoldás, és nem is szabad, hogy az legyen, ezért nem szabad életmintaként bemutatni. Nyilván előfordul a mindennapi életben is, hogy valaki erőszakot alkalmaz, és előre megfontolt szándékkal vagy indulattól, alkoholtól, drogtól vezérelve gyilkol. De hála istennek, a valóságban hazánkban például az élet kioltására nagyon ritkán kerül sor: az Országos Rendőr-főkapitányság adatai szerint 2009 és 2019 között a kezdeti, évi 158-ról a felére, évi 76-ra csökkent a gyilkosságok száma. A járvány

sajnos megfordította ezt a kedvező folyamatot. A 2020-as év első felében 56 gyilkosság történt, ami az előző évihez képest igen jelentős növekedés.

A szakemberek a családok karantén által korlátozott élet- és mozgáslehetőségeiben és a kényszerű összezártságban látják ennek okait. Én biztosra veszem, hogy ezen túlmenően az otthonok nagy hányadában a járvány idején éjjel-nappal működő tévékből, számítógépekből ömlő erőszakos életminta, a rengeteg erőszakot bemutató film is szerepet játszott a gyilkosságok számának ilyen gyors növekedésében. Régi tapasztalat, hogy az emberekre a látott életmintáknak van a legnagyobb hatásuk. A virtuális példákknak épp úgy, mint a valóságos életből vetteknek. Egy folyamatosan sugárzó tévé a belőle ömlő erőszakos történetek révén bizony megsokszorozza a megismert rossz életminták számát.

Senki se higgye el, hogy ennek nincs jelentősége és nincs következménye. Ha a tévén, filmen, videón látottak nem hatnának a tudatunkra, miért reklámoznák termékeiket a nagy cégek a filmek segítségével? A marketingszakemberek rendszeresen mérik a reklámfilmek hatását a vásárlókra. Ugyanígy, mérhető – bár sajnos, nyilvánosan nem ismertetett – hatást gyakorolnak a tudatunkra az erőszakos életmintákat sugárzó filmek is. A gyermekek, a kamaszok tudatára is.

Hát ezért sem szeretem és ezért nem nézem a – még álságosan logikai játéknak nevezett – legszolidabb erőszakfilmeket, a krimiket sem. És ezért javaslom mindenkinek, hogy kímélje meg magát és családját az ilyen élményektől, zárja ki az otthonából az erőszakot. Még a legszórakoztatóbbat is.

Haraszti templomkazetták